

LA BATALLA DE CARDEDEU, SEGONA PART

Una vegada acabada la feina que representà la preparació d'un llibre sobre la batalla de Cardedeu¹, i de la conferència donada per commemorar el segon centenari d'aquest episodi bèl·lic de la Guerra del Francès, una pregunta em quedà en el cap:

Perquè el general Vives fou derrotat d'una manera tant contundent?

En aquest article no explicarem la campanya de Saint-Cyr, que precedí la batalla de Cardedeu, per tenir notícia de la mateixa, l'interessat lector pot acudir al esmentat llibre, o als meus articles "Campanya de Saint-Cyr a Catalunya: 1ª part-1808"; "Recopilació de dades de la Batalla de Llinats/cardedeu".

Després de buscar i trobar una sèrie de documents i fer algunes comprovacions, una hipòtesis pren forma: entra bambolines es desenvolupà, en el bàndol espanyol, una batalla política que podria haver causat el desastre del 16 de desembre de 1808.

Per plantejar aquesta hipòtesis veurem, en primer lloc i en detall, el desenvolupament de la batalla de Cardedeu del bàndol espanyol, la seva composició, el seu desplegament, i sobre tot el comportament dels seus cap de divisió Reding, Milans i Lazán.

Per això també utilitzarem els documents manuscrit existents en els "Archivos Españoles", concretament de "Depósito de la Guerra", següents:

- ***"Parte del general Reding, jefe interino del Ejército de Cataluña, informando sobre la derrota de Llinas"***, datat a Molins de Rei, el 17 de desembre de 1808.
- ***"Copia de la minuta del parte de la acción de Llinas escrita de puño y letra del General Vives"***, datat a Vilafranca, el dia 20 de desembre de 1808.
- ***"Justificación del Marqués de Lazán"***, datat a Hostalric, el dia 21 de desembre de 1808.

Pel bàndol de Saint-Cyr, només recordarem els punts en contra que tenia en el seu enfrontament amb Vives:

- La seva infanteria només disposava de 100 cartutxos per home, que representava una hora de combat.
- No disposava d'artilleria.
- Tenia que fer arribar fins a Barcelona un *"comboy terrible de ganado bacuno y lanar"*, segons diu el marquès de Lazan, en la seva justificació.
- S'havia esgotat la galeta, únic menjar disponible en els últims quatre dies. No menjarien calent fins a la seva arribada a Barcelona. Encara que això podria representar major furor de combat "guanyar o morir"

Caps de divisió espanyols.

En primer lloc, qui fou el tinent general Joan Miquel de **Vives** i Feliu?

Les seves dades biogràfiques que apareixen en els manuals d'història, diuen casi totes el mateix:

¹ "El Ressò de la Batalla", publicat pel Centre d'Estudis Locals de Cardedeu "Història i Memòria"

Joan Miquel **Vives** i Feliu (? – Ciudad Rodrigo 1809) Militar espanyol. Mariscal de camp en la Guerra Gran (1793) on comandà 20.000 miquelets. El 1799 fou nomenat capità general de Mallorca. S'incorporà a la insurrecció contra Josep I, i fou nomenat capità general de Catalunya per la *Suprema Junta de Gobierno del Principado de Cataluña*, fracassat en el bloqueig de Barcelona, derrotat per Saint-Cyr a Llinars (16/12/1808) i a Molins de Rei (20/12/1808), fou destituït. La Junta Central el nomenà capità general de Castella la Vella, en exercici del qual càrrec morí.

(Gran Enciclopèdia Catalana)

Sorprèn el desconeixement del lloc i data de naixement, d'un tinent general del exèrcit espanyol, que arribà a ocupar el càrrec de capità general a Mallorca, a Catalunya i a Castella la Vella.

Si mirem la pagina web "Pedres de Girona" hi trobarem la següent frase: "*Llamado por la Junta Central el Capitán General Marqués del Palacio, fue sustituido por el Genaral D. Juan Miquel de Vives, **natural de Gerona**, quien...*" i que està extreta de "Reseña histórica de los Sitios de Gerona de 1808 y 1809, de Emilio Grahit y Papéll.

El seu origen català quedaria refermat, quan ell mateix diu, en la seva proclama del 31 d'octubre de 1808, en prendre possessió del càrrec de capità general de Catalunya, "*Catalanes: Dignos paisanos míos:*" i més endavant afirma: "*Ahora vengo á arrojarlos de nuestro territorio*".

Tambe ho deixà clar, en Josep Baborés i Homs² en els seus poemes d'aversion, quan diu del general Vives:

*"Com era fill de Gerona tots pensàvem
quedar dels gavatxs llibres. Ja respiràvem.
per llibertador Catalunya lo clama,
ben enganyada de la sua proclama."*

Theodor Reding de Biberegg y Früler

Theodor **Reding** de Biberegg (Schwyz 1755- Tarragona 1809). Militar suís. Lluità contra els francesos a Suïssa, i, mogut per l'antipatia a Napoleó, més tard passà al servei de la Junta Central de Sevilla per combatre'l. Ascendit a tinent general, lluità a Bailen (juliol de 1808), on tingué una part decisiva en la victòria. Destinat a Catalunya, intentà de deturar l'exèrcit de Saint-Cyr a la batalla de Llinars (o de Cardedeu, desembre de 1808), juntament amb Joan Miquel Vives i Feliu³, el qual substituï com a capità general de la Catalunya antibonapartista. Novament enfrontat a Saint-Cyr, als afores de Valls, fou ferit en el combat i morí poc després.

(Gran Enciclopèdia Catalana)

Luis de Rebolledo Palafox y Melci (Marquès de Lazán)

Luis de Rebolledo Palafox y Melci (Saragossa 1772 – Madrid 1843). Militar espanyol. La seva actuació en els setges de Saragossa va unida a la figura del seu germà el general Palafox. L'any 1809 participà a la campanya de Catalunya⁴. Actiu defensor del absolutisme i del règim feudal. Nomenat capità general d'Aragó el 27 de desembre de 1815 i cessat pel desembre de 1820. A la mort de Fernando VII, traslladà la seva residència a Madrid, on morí.

(Gran Enciclopedia Aragonesa)

² "La Guerra del Francès a Gualba". Poema d'aversion i lluites contra Napoleó, d'Àlvar Maduell

³ No seria millor dir: "Sota les ordres de Vives". Com veurem, el seu intent durà minuts.

⁴ Tal com veurem, obliden la seva actuació a Catalunya l'any 1808. Serà per "gloriosa"?

Francisco Milans del Bosch i Arquer

Francesc **Milans** del Bosch. (Sant Vicens de Montalt 1769- id 1834). Militar espanyol. D'idees liberals, durant la guerra del Francès dirigí el sometent⁵. Atacà les forces de Duhesme que es dirigia a Girona i va aconseguir èxits a Sabadell i al Maresme que li valgueren l'ascens al grau de general. El 1817 s'alçà en armes juntament amb el general Lacy contra l'absolutisme de Ferran VII, però el moviment va fracassar i hagué de fugir a França. Va tornar amnistiat durant el Trienni Lliberal i combaté la regència d'Urgell des de les files de l'exèrcit del marquès de la Mina. Tanmateix, davant la invasió francesa hagué d'exiliar-se de nou. El 1830, quan es trobava refugiat al Roselló, va fer una incursió a l'Empordà contra el règim de Ferran VII aprofitant l'auxili de Lluí Felip d'Orleans.

(Diccionari d'Història de Catalunya)

Exèrcit espanyol: unitats, instrucció, procedència i efectius

En el quadre annex podem veure les unitats que disposava el general Vives, en que remarquem la discrepància existent en el nombre d'efectius presents, resulta habitual que el perdedor inflí el nombre d'enemics i redueixi els propis, així justifica la seva derrota; i el guanyador redueix el propi i augmenta els enemics, per major gloria de la victòria.

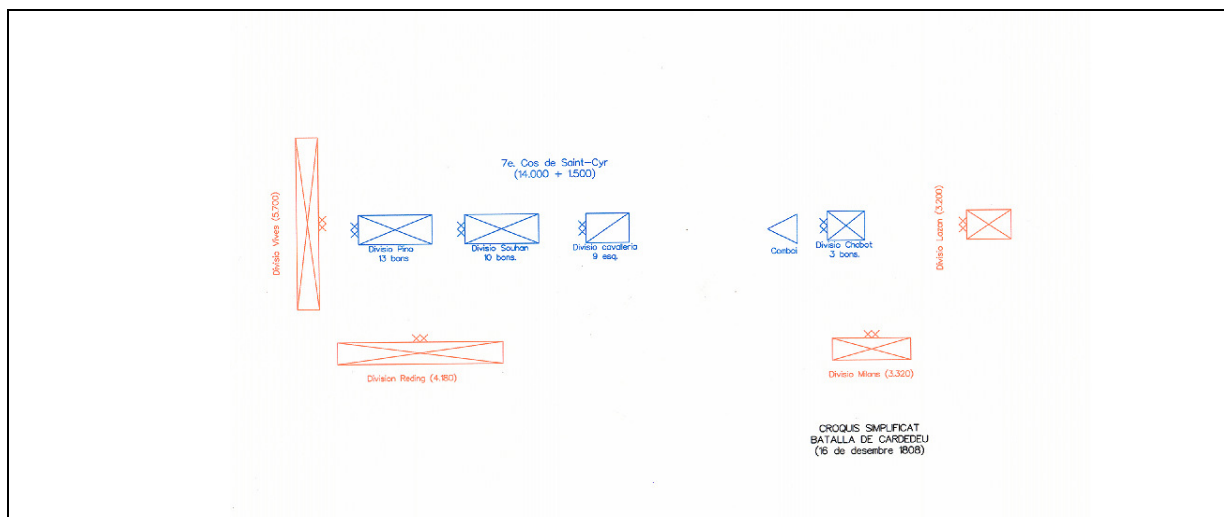
Qualificarem les unitats pel seu grau d'instrucció:

- Elit (**E**): Professionals i/o de provada eficàcia.
- Veterans (**V**): Amb més d'un any d'instrucció o que han participat en una campanya.
- Reclutes (**R**): Amb menys d'un any d'instrucció.

També podrem contemplar la immediata procedència de cada unitat.

Disposició de les unitats de Vives per aturar a Saint-Cyr.

En el següent croquis, veurem la situació en que ha disposat Vives les seves divisions i l'ordre d'atac que ordena Saint-Cyr per atacar les línies espanyoles, que l'hi barren el pas en el seu camí cap a Barcelona.

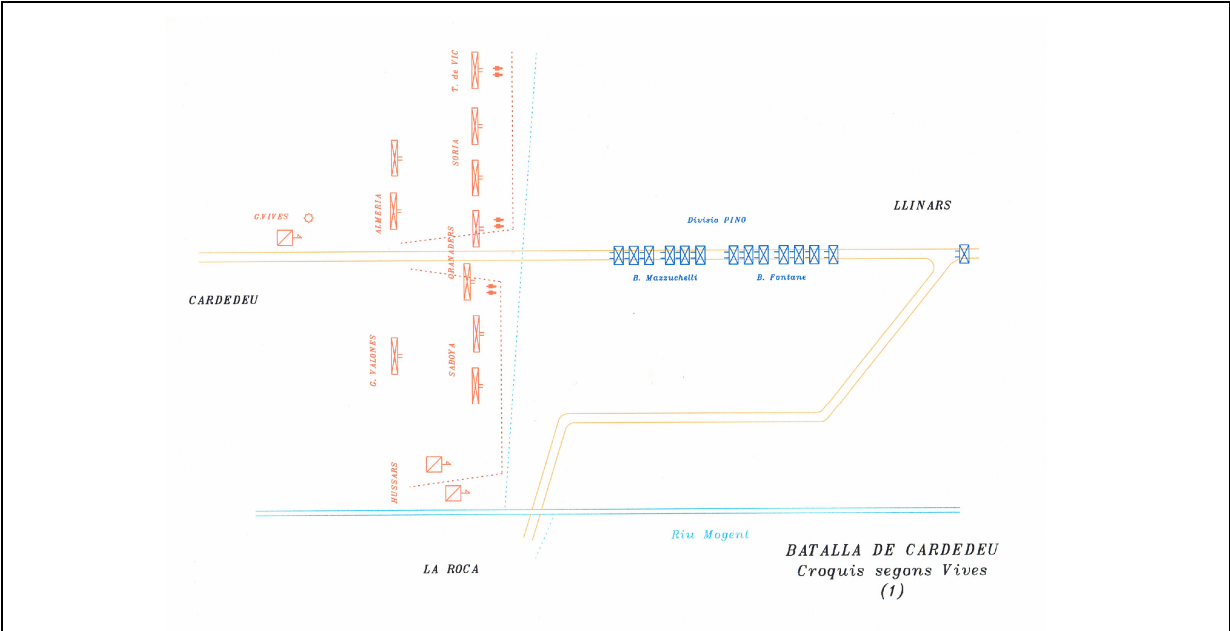
El plantejament de Vives sembla prou correcta, mentre que les divisions Vives i Reding aturen la marxa de Saint-Cyr, la de Milans i Lazán ataquen al comboi i a la seva escolta, donada la desproporció de contendents (6 a 1), posaria a la divisió Chabot en una situació compromesa, i Saint-

⁵ Bàsicament dirigí Terços de Miquelets i unitats regulars del exèrcit espanyol. Mite dels sometents?

Cyr, per tal de protegir el comboi, hauria de enviar la cavalleria en el seu ajut, i d'aquesta manera restaria força de xoc contra Vives i Reding. La clau estava en la coordinació de les divisions de Vives.

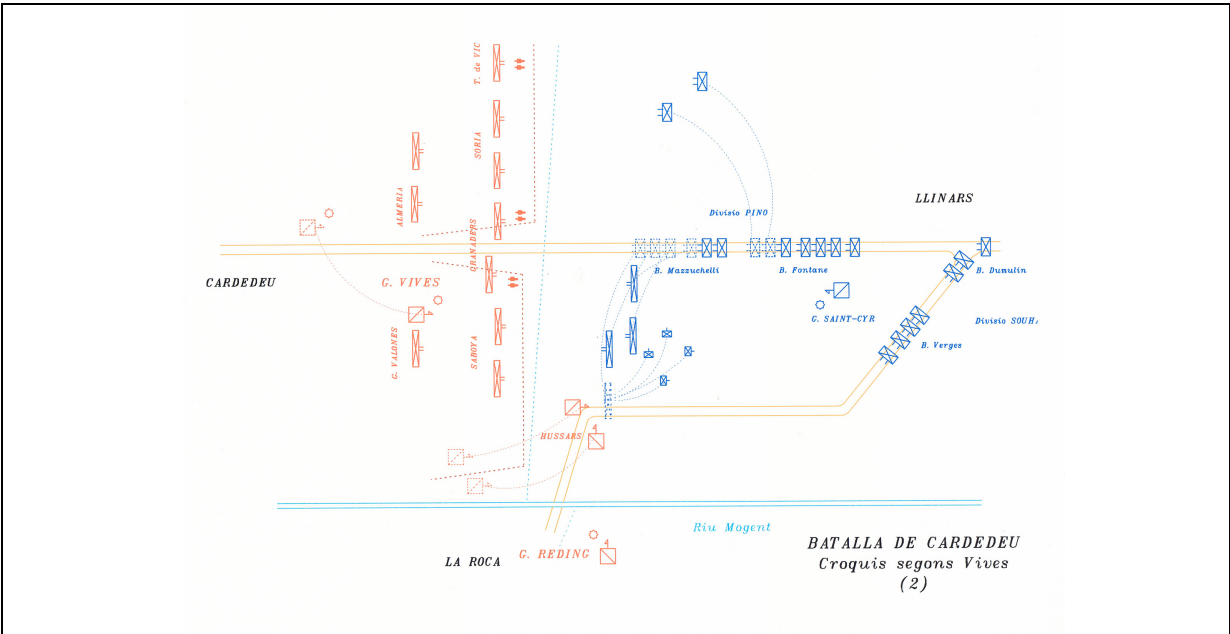
Croquis seqüencial de la batalla de Cardedeu

Com que resulta difícil explicar amb un dibuix la totalitat d'una batalla, he cregut per una millor comprensió, fer la següent seqüencial d'uns 15 minuts, aproximadament, entre croquis i croquis.

CROQUIS 1

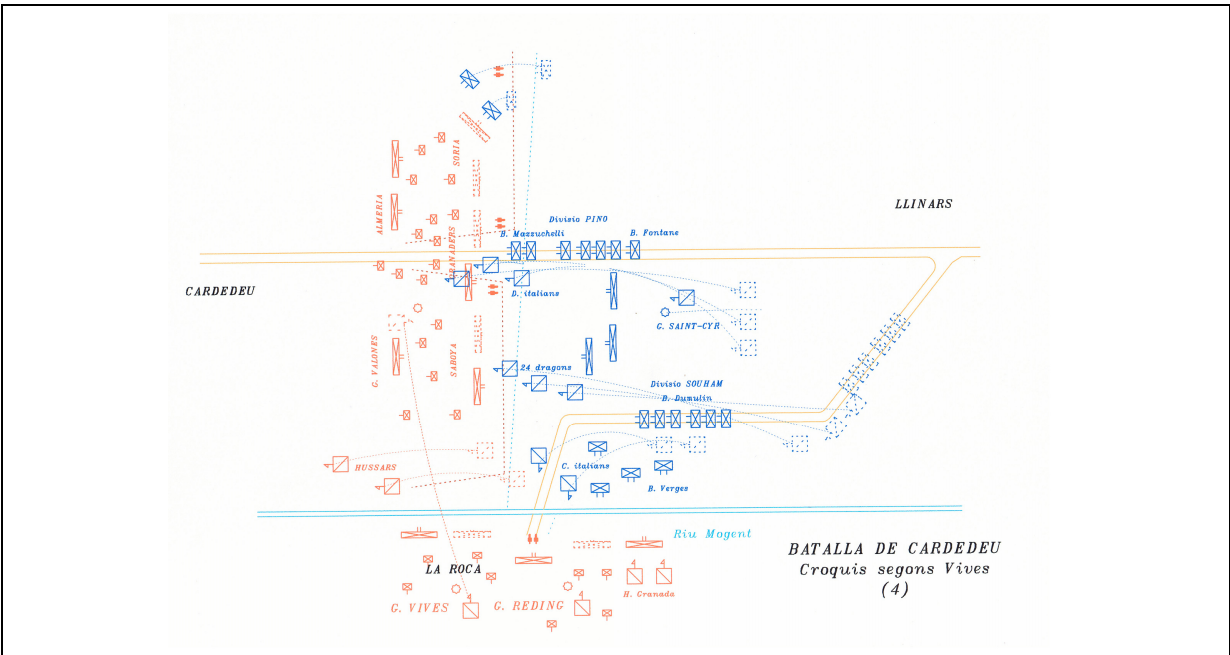
- 1.1 Vives desplega la seva divisió en dues línies, sobre un altiplà, entre Llinars i Cardedeu i per sobre del torrent de Fou.
- 1.2 Apareix la divisió Pino pel camí ral, procedent de Llinars, en formació de columna d'atac.
- 1.3 Reding encara no ha arribat pel camí de La Roca.

CROQUIS 2

- 2.1 La brigada Mazzuchelli rep el foc de l'artilleria espanyola, i desplega batallons.
- 2.2 Càrrega dels Húsares Españoles, i dispersió del 2n. Lleugers italians.
- 2.3 Els Granaderos Provinciales vacil·len, Vives s'acosta i els reordena.
- 2.4 Saint-Cyr apareix. Ordena a la divisió Souham que ataqüi el flanc dret de Vives; i que dos batallons de la brigada Fontane, ataquin l'ala esquerra espanyola.
- 2.5 Apareix Reding, i el seu estat major, pel camí de La Roca.

CROQUIS 3

CROQUIS 4

- 4.1 El dragons ataquen el centre de Vives, acompanyats per la divisió Pino, s'inicia la dispersió espanyola.
- 4.2 Vives va en busca de Reding.
- 4.3 Els Husares Españoles fugen.
- 4.4 La brigada Verges i el caçadors a cavall italians, giren i ataquen a la divisió de Reding.
- 4.5 La divisió de Reding es dispersa, amb accepció del suïssos que aguanten fins que poden retirar dos dels canons de Reding.
- 4.6 Vives fuig cap a Mataró.
- 4.7 Reding, fuig cap a Granollers, perseguit pels caçadors italians.

Tot s'ha acabat en una hora de combat.

Mirant detingudament la seqüència de la batalla, notarem ràpidament que tot el pes del atac de Saint-Cyr, el suportà la divisió de Vives. La divisió de Reding, arribà tard i mentre desplega les seves unitats, rep l'escomesa enemiga, i fuig del camp de batalla, dispersant-se per les muntanyes del Corredor. Tal fou la dispersió, que el marquès de Lazán incorporà a la seva divisió, el 2n. batalló de Baza, que va apareixer a l'altura d'Hostalric⁶ dies després de la batalla de Cardedeu.

La divisió de Lazán, no apareix en el camp de batalla. Segons el seus propis escrits “*seguí la retaguardia del ejército Frances siempre a distancia de cinco o seis horas del mismo sin atacarle, porque tenía orden expresa del General en Gefe, hasta que el lo hubiese batido*”⁷. I continua dient: “*Qual no fue mi sorpresa quando hallandome en San Celoni á distancia de tres o quatro horas de la retaguardia de los enemigos, á quien iba yo á seguir con mi tropa, supe la derrota del General Vives y Reding*”. Per arrodonir la seva justificació “*..de manera que no supe le derrota hasta dos dias despues de haber sucedido*”.

Coneix el resultat de la batalla dos dies després? Quan Saint-Cyr ja ha arribat a Barcelona.

Si la seva missió consistia en vigilar de prop a la columna francesa, i per això disposava de cavalleria, per no perdre'ls de vista, i a sobra si la complia tenia que sentir el remor del foc d'artilleria de Vives.

Conclusió no estava a tres o quatre hores de la reraguarda de l'enemic.

En Josep Baborés diu:

*“Entretant, vénen les tropes de Lazán,
o la son, per Sant Celoni, que allà van,
vent-se los aragonesos enganyats,
a poc com no maten Lazán, enfadats.”*

Que passà amb la divisió Milans?. Tampoc apareix en el camp del “honor”. Després del breu enfrontament amb l'avantguarda francesa, el dia abans de la batalla, ell i els seus quatre terços de miquelets, és retiren cap a les muntanyes del Montnegre. D'aquesta acció deixà escrit en Josep Baborés.

*“A les tres, alguns quatre mil d'en Milans,
de l'altra part del pont tirant alguns quants,
fugen cap a Olzinelles por los turons.
com si fossen gales per aquells brivons.”*

⁶ “Relación de los successos..” Deposito de la guerra.- Diversos-Colecciones, 78,N.58.

⁷ Id. i “Oficio del Marques de Lazán...”. Deposito de la guerra.- Diversos-Colecciones, 78,N.57.

En la seva "Minuta"⁸, Vives diu: *"Esta accion ha sido desgraciada por haber faltado atacar por el flanco y efectuado por una division de 3300 hombres al mando del coronel Don Francisco Milans que se hallaba situado en Coll-sacreu, del cual no he tenido noticias positivas de su paradero; y si por extraoficiales de que se halla en Arenys donde..."*.

En J.M. Pons i Guri en el seu "Diari d'uns anys de guerra (1808-1814)" diu en el dia 16 de desembre de 1808, divendres "...A la nit arriba Francesc Milans del Bosch.". I en el dissabte dia 17, apunta: "Milans del Bosch resta tot el dia a Arenys. Ocupa una casa del carrer de l'Església."

Reding arribà tard i fugí, Lazán s'han assabentat dos dies tard i Milans, dona la sensació, d'estar de cap de setmana a Arenys de Mar.

Que una de les tres divisions falles en el moment de la batalla, resulta possible, però les tres, pot semblar, si més no, sospitós.

Incompetència del caps o premeditació?

Oficialment, la derrota fou deguda a la incompetència del general Vives, situació agreujada per la derrota, també demolidora, del exèrcit espanyol a mans de Saint-Cyr, a Molins de Rei el següent dia 20. La destitució del general Vives fou fulminant, el substituï com a capità general del Principat de Catalunya, el general Reding. La valia d'aquest també resulta dubtosa, ja que fou derrotat, d'una manera contundent, per Saint-Cyr el 25 de febrer de 1809, a Valls. Per la magnitud de la victòria francesa, el nom de Valls està gravat en l'Arc de Triomf de París, al costat de d'Austerlitz i Iena, entre d'altres.

La sospita d'una actuació premeditada, que podria resultar monstruosa, per la gran quantitat de baixes sofertes, comença a agafar forma, quan pensem que el general Vives era català, aseptat pel poble, *"Pensant-se la Junta fer gran acudit/ nos envia general molt aplaudit,/ don Miquel Vives, que n'era de Mallorca."*, diu Baborés. I sobre tot si llegim amb atenció la proclama publicada pel general Vives, pocs dies abans del desastre de Cardedeu, encara que una mica extensa, resulta interessant la seva lectura, que transcrivim íntegrament:

Proclama

Esta es la hora, leales Catalanes, de convencer á vuestra Patria y á la Nacion entera, de que no son aparentes ni superficiales, vuestras declaraciones de amor á Fernando VII y de patriotismo. De hacer notorio que llegan al corazon aquellos sentimientos que tanto abundan en la lengua: **Viva Fernando VII y reine en nosotros á costa de nuestra última gota de sangre.** Si las obras no acompañan, llegaran á ser irritantes á nuestro deseado Soberano y al Supremo Gobierno que lo representa, estos sagrados clamores con que el acaudalado disfraza sus tesoros; con que el rico reusa sus frutos; y con que el ambicioso encubre su egoismo malevolo de adquirir mas, ó de ascender.

Llegó el momento del desengaño. La Nacion está dignamente empeñada en sacrificarse, aunque sea reduciendose toda á ruinas y escombros: Primero que rendir su independencia y abandonar su Rei. Esta máxima la esculpen con su sangre las clases pobres Españolas que forman los cuerpos de los Ejércitos, así de Linia como Nacionales; mirad en Cataluña esos Tercios de Migueletes; esas

⁸ "Copia de la minuta del parte..." Deposito de la guerra.- Diversos-Colecciones, 78,N.55.

reuniones de Somatenes que sin estimulo de premio ni ventaja, presentan ansiosos sus pechos para resistir la invasion del enemigo, abandonando sus labores; sus hogares, y el seno de sus familias, que vemos mendigar por todas partes. Esta es la condicion general de los Pobres, mientras que los Ricos piensan hacer tanto y quizas mas: con dar una pequeña parte de su sobrante, pero, sin carecer de sus comodidades y lujo; el que algunos mas astutos, desfiguran un tanto en lo exterior, para aparecer pobres, ó indigentes, con maula harto conocida.

Correse el velo de la verdad. El ejército está en Cataluña para auyentar al Enemigo invasor; protegiendo inmediatamente las propiedades y fortunas de los Pudientes; de quienes solo exige que ayude á darle de comer ¿Habrà quien reuse tanto beneficio á tan poca costa? Esta guerra no es de conquista sino de destruccion; diganlo los incendios del Arbós, de Martorell, Molins de Rey, y tantas otras ruinas de edificios incendiados, Diganlo los Santuarios profanados; los Sagrarios pisados: las mugeres violadas; los hombres mutilados en vida de sus miembros; los Pueblos saqueados; los efectos robados, y otra multitud de atrocidades. Esta es la suerte que preparan al resto de la España, los que la invadieron para hacerla feliz; y si consiguen conquistarla: será solo por el egoismo de los Pudientes que niegan ahora á sus hermanos, lo que despues han de chupar sus Enemigos. Estos les despojaran del fruto de su presente codicia y les quitarán la vida para que no puedan reclamar ni lamentarse.

Si no es suficiente esta memoria, para mover los corazones y abrir las manos de quien tiene: sepa, que si los arcanos del dinero son injustificables en un Tribunal de Justicia, no son desconocidos en la opinion; y en qualquier tiempo despues de las presentes angustias que el Rico se crea seguro de relucir lo que ahora esconde, podrá ser justamente residenciado por el Pobre que reclamará le indemnice hasta igualarle en condicion. Así lo fiscalizará la advertencia que contiene este simple papel.

Pero no llegará este caso. Ricos y Pudientes Catalanes abrid vuestros tesoros y vuestros graneros para alimentar á los mismos que os los conservan; embiad presurosos vuestros subsidios aunque sean prestados y en calidad del mas reintegro, á las Tesorerias y recaudaciones exaustas. No mireis por mas tiempo con indeferencia el llanto de vuestros hermanos, temiendo que el Dios de las verdades, para quien no hay rincon oculto, sepulte vuestras vidas con vuestros tesoros, por uno de aquellos altos juicios de su Providencia que parece al hombre casualidad. El concepto de Ricos y de Hacendados es muy conocido en cada Pueblo; sus Pobres y menesterosos cuidarán de publicarlo, así como las dadivas y servicios de cada uno; y notados sus nombres por el Supremo Gobierno; serán estos tildados perpetuamente de traicion, tan mas vil quanto mas es solapada, si no hubieren contribuido todo quanto pudieron.

Yo en medio de vosotros mis patricios y hermanos, tengo en mandaros mi mayor gloria, y quiero completarla en este mundo, muriendo entre vosotros por vuestra defensa, por vuestra independecia, y por Nuestro deseado Rei. Yo mismo pues os exorto y os ruego Pudientes y Hacendados, que unais vuestra obras á vuestros votos, que hagais propia vuestra causa y la de vuestros hijos, sin olvidaros de que despues de esta advertencia no quedará excusa al tibio; al tacaño; ni al egoista, á la faz del mundo. Y vosotros, Catalanes pobres, que servis en los Ejércitos, ó que mendigais vuestro alimento, vivid seguros de que mi alma podrá separase del cuerpo, pero no de vuestra remuneracion y alivio.

Quartel General de S, Feliu de Llobregat 5 de diciembre de 1808

Juan Miguel de Vives

Denuncia clarament la dramàtica situació en que es troba, tant l'exèrcit com el poble, que atribueix la falta de recursos a la poca contribució dels *"Ricos y Pudientes Catalanes"*, i amenaça, que si la cosa continua igual, el poble pot passar comptes, *"El concepto de Ricos y de Hacendados es muy conocido en cada Pueblo"*, o ell mateix prendrà represàlies.

Per les classes dirigents resultava una amenaça latent, un perill per les seves hisendes particulars, que fer?.

Tot passaria per la seva destitució, però com justificar-la, si era català, i admirat pel poble *"per llibertador Catalunya lo clama"*,

Només una sonada derrota, que el deixes com un incompetent, l'apartaria de la capitania general de Catalunya. Deixeria de ser una amenaça. La seva substitució per Reding, l'heroi de Bailen, podria ser ben rebuda.

No deuria ser tant desastre, com a militar, si després de tot, la Junta Central el nomenà capità general de Castella la Vella.

Aquesta hipòtesis pot resultar creïble, degut a les mateixes característiques de la Guerra del Francès, que el pas del temps i amb ajuda dels historiadors "oficials", tot l'episodi està ple d'heroïcitats i "patriotisme" espanyol.

Deixarem oberta la carpeta de l'expedient del general Vives, per si noves dades confirmessin o desmentissin tot o part d'aquest article.

Arenys de Munt, febrer 2009

Gustau Adzerias i Causi